

ABONAMENTUL

Pentru monarhic.

Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$, an
9 cor. $\frac{1}{4}$ 4-50 fil.

Pentru străinătate.

Pe un an 24 coroane
 $\frac{1}{2}$, an 12 cor. $\frac{1}{4}$, an
6 coroane.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Rugăciune.

Sălășluiască-se liniștea în inimi, sboare gândurile noastre pe câmpul de luptă și fiecare nat simțească seninătatea unei clipe înălțătoare, sublimă și dumnezeiești, în sufletul său...

E noaptea de Crăciun, noaptea sfântă a păcii și buneii învoiri pe pământ!

Copilași nevinovați, adurmiți la sinul mamei voastre cu dorul după tata, treziți-vă din somnul visător, împreunați-vă mânuțele voastre și cu privirea limpede cătră Ceriu, rostească buzele voastre numele lui ISUS și al PĂCII.

De acestea două cuvinte svic-ească fiecare bătaie a inimii și su-
tului vostru rugător!

Ridicați mâinile voastre cătră cer, să vă vadă toată lumea creștină și faceți să se proștearnă toți, chiar și creștinii, în acest moment sfânt, olim și dumnezeiesc, la treptele tronului Atotputernicului Stăpân al nii...

Sculați-vă toți creștinii, din aș-
năturile voastre, de lângă mesele
stre de distragere sau de lucru
enicios, plecați genunchiul și îm-
unându-vă mâinile vă rugați...

Mii și milioane rostească o sin-
ă rugăciune: a păcii, a păcii sfinte
oământ!

Oftările tuturor, ale noastre, —
rinse în psalmi rugători vor sbura
gândul pe câmpurile de onoare,
vor ca fulgerul în ochii eroilor
ri și ei, vor face mereu minuni
ne vor aduce acasă biruința stră-
tă... apoi pacea, pacea sfântă pe
nânt, între neamuri și popoare...

Domnului să ne rugăm.

Isuse dulce, pruncule dumne-
zeesc, în acest moment, numai o
clipă, privește cu milă la inimile și
sufletele noastre. Primește jertfa no-
stră de psalmi și cântări! Desfășure
îngerii Tăi flamura albă pe lanurile,
ulițele, casele, în bisericile și inimile
noastre și în acest semn sfânt și
duios, trimite-ne pe pământ pace și
între oameni bunăinvoire!

Band.

Dionisie Decoi.

Decursul festivităților de încoronare.

Sâmbătă, în zori de zi bulevar-
dele capitalei mișunau de publicul
imenz, care alerga să ieie parte la
serbarea actului de încoronare. Pe
străzile, ce conduceau spre parlament,
și făceau loc trăsurile deputaților îm-
brăcați în haine de gală, cari se adunau
în cameră, ca de aci, în corpore, să
pornească la încoronare. După o con-
zultare scurtă, de cinci minute, depu-
tații și membrii camerei magnaților
au plecat în trăsuri și automobile spre
Buda, la biserică în care se sevărsia
actul încoronării. Un șir infinit de
trăsuri, automobile se îndrepta spre
Buda. Sgomotul lor, era împrăștiat pe
câteva minute, de bubuiturile tunurilor
ce de pe dealul Gellért vesteau săr-
bătoarea mare națională.

Biserica lui Matia era decorate
cu țesături și lucruri de mână cu mo-
tive naționale maghiare, în candelabre
ardeau mii de lumini. Aci s'a adus
coroana și paliul s. Ștefan din capela
Lorretto cari au fost așezată la cus-
tozii s. Coroane pe catifea roșă înaintea
altarului principal.

La ora cinci publicul din Pesta
în pas de sărbătoare, se vărsa ca un
râu puternic, în care curgeau, de pe
străzile laterale, tot atâtea râulețe de
public, spre Buda. În amalganul acesta
de oameni, cu diferite porturi națio-
nale, escelau ostașii cu decorații, mi-
nistrii, episcopii în taloane de purpur,
reprezentanții comitatelor în costume
naționale și alți oficanți înalți de stat.

Ceriu era învâlit de nouri mărunți
din cari se cernea picuri deși. Deodată
mulțimea, la strigătul de alarm. tres-
sare, se desface în cordon. Apare
trăsura regală trasă de opt cai albi,
cu hamuri aurite. Ei înaintează ma-
jestas, parecă erau conștii de înalții
domnitori, pe cari li duceau. În trăsura
aceasta a mers la încoronare și regina
Maria Tezezia. În jurul trăsurii călă-
reau două rânduri de gardiști regali
convoiu regal să încheie de două
rânduri de husari. În trăsura închisă
cu sticlă, decorată cu dungi de aur și
chipuri alegorice, șădea Majestatea Sa
în haine de generalisim de cavalerie,
la dreapta Regina în haine brodate

cu fire de aur și bătute cu diamante,
iar față în față micul clironom. Pub-
licul postat pe laturi aclama neîntre-
rupt părechea regală.

Biserica lui Matia era arhiplină
deja dela ora opt de membrii camerei
deputaților și a magnaților, de delegații
comitatelor, orașelor și damele de curte.

Părechea regală a fost întâmpina-
tă la intrare în biserică de episcopul
din Egri, Smrecsányi și de cel din
Zágreb, Bauer. În biserică perechea
regală îngenunghie înaintea altarului,
în momentul acesta se cântă Himnu-
szul. Primitale unge cu oleiu sacru
brațul drept al Majestății Sale, după
aceea Regele merge spre sacristie,
aci i-se așează pe umeri paliul Sf.
Ștefan. Familia regală ocupă locul
designat și se începe slujba divină, în
decursul căreia orchestra întonească li-
turgia de încoronare, compusă de Liszt.

După aceasta a venit actul în-
coronării. Majestatea Sa cu paliul pe
umeri s'a apropiat de altar, unde a fost
încunjurat de primate, mitropoliți și
episcopi. Regele a îngenunchiat în-
aintea altarului și când s'a ridicat l-au
încins cu sabia Sf. Ștefan. Înaintea
altarului regele a făcut cu sabia trei
tăieturi.

Regele din nou se așează în ge-
nunchi, și contele Tisza locșitorul pa-
latinului, împreună cu primatele țării,
li pun pe cap s. Coroană. După aceasta
Majestatea Sa primește insigniile de
încoronare și acum apare mai întâiu
în toate ornatele de încoronare. În
momentul acesta din nou se dau salve
de tunuri și puști și se trag clopotele.

Contele Tisza merge în mijlocul
bisericii și cu mâinile ridicate strigă:
Trăiască Regele! Cuvintele aceste se
reflectează în echoul ce vine din zeci
de mii de guri.

Se trece la încoronarea Reginei.

Regina îngenunche în fața alta-
rului. Contele Tisza și Festetics ridică
coroana de pe capul Regelui. Prima-
tele toarnă olei pe ambele brațe ale
Reginei, adus pe o tarță de aur de
canonicul Klinda. La sfârșitul cere-
moniei mareșalul curții, contele Esz-
terházy conduce pe Regină în sacris-
teriu. Până când Regina se ruga în
sacristie, contele Eszterházy a dat
coroana de casă decorată numai cu

diamante episcopului de Veszprém Hornig, care o aşază pe capul Reginei.

După încheierea actului de încoronare, părechea regală a mers la colina ridicată înaintea Sf. Treimi, unde Regele a depus jurământ pe legile ţării.

Trăiască Regele! Aclamă publicul şi cântă Himnuszul. De pe movila aceasta Regele a făcut semn cu sabia în cele patru părţi ale lumii, simbolizând prin ele, că va apăra integritatea teritorială a ţărilor de sub stăpânirea lui.

Actului de încoronare i-a urmat prânzul regal, la care au luat parte toţi ministri, dignitarii bisericeşti şi membrii din suita regală.

Schimbare de guvern în Ungaria? — În legătură cu schimbările de guvern, ce s'au întâmplat în Viena, cercurile politice şi ziarile din capitală colportează ştirile, că efectul acesta se va resimţi, probabil, şi în Ungaria, dând loc la o eventuală criză de guvern. Eventualitatea aceasta se discută şi între membrii opoziţiei şi partidul guvernamental ungar, aflându-o de posibilă prin intrarea contelui Czernin în ministeriul de externe.

Ziarele din Berlin, în legătură cu chemarea lui Czernin în fruntea ministeriului de externe, — care, illo tempore, a atăcat politica ungară, urmată în traterea chestiilor de naţionalităţi — trag concluzia, că în Monarhie a învins curentul centralist, iar în Ungaria se validează direcţia contrară celui reprezentat de Burian, antecesorul lui Czernin.

Ceeace nu s'ar fi putut bănui acum o săptămână — acum se poate vorbi, prin aceasta denumire, de o întărire a Austriei faţă de Ungaria.

Astfel conclud, din situaţia actuală, ziarul berlinez „Vossische Zeitung“:

„Lokalanzeiger“ din Berlin observă că contele Czernin a fost unul din bărbaţii de încredere ai regretatului moştenitor de tron, Francisc Ferdinand, şi e caracteristic lucru, că regele Carol a chemat în anturajul său o mulţime de personalităţi din cercul de intimi ai lui Francisc Ferdinand.

Partidul guvernamental ungar ţine să constate că actualmente domneşte un acord perfect între contele Tisza şi primul ministru austriac, contele Clam Martinic şi contele Czernin.

Opoziţia însă consideră ca lucru decis plecarea contelui Tisza din fruntea guvernului, şi face deja combinaţiuni, cine va fi succesorul lui. Se vorbeşte de contele Khuen Hedervay, de Albert Berzeviczy, chiar de contele Ioan Zichy. În fine se mai vorbeşte şi de constituirea unui guvern de concentrare.

Răspunsul ententei la ofertul de pace a puterilor centrale. — În seara zilei de 30 Decembrie, ministrul-prezident al Franţei, Briand, a imannat prin ambasadorul Statelor-Unite din Paris, nota colectivă, adresată puterilor centrale, pe baza căreia Anglia, Franţa, Belgia, Rusia, Sârbia, Japonia, Italia, Muntenegru, Portugalia şi România sunt aplicate să intre în tratative serioase de pace. Puterile ententei ţin se protesteze în răspunsul lor, la afirmările,

prin cari puterile centrale aruncă asupra lor responsabilitatea războiului actual, şi vestesc învingerile lor.

Alianţii îşi ridică cuvântul contra acestor afirmări, căci ele eschid, a limine, orice încercare de tratative. Din textul notei apare, că ententa nu va intra în discuţii de pace, până când va zdrobi cu arma puterea militară a Germaniei, şi va avea garanţii sigure despre inviolabilitatea pactelor.

Conflictul general a fost provocat intenţionat de puterile centrale.

Deputaţii germani, întruniţi în conferinţa dela Haga, au respins proiectul referitor la desarmări generale, iar în Iulie 1914 Austro-Ungaria a declarat războiul Sârbiei, cu toate, că imediat a primit satisfacţie. De aci înainte puterile centrale au respins orice paş întreprins de ententă în favorul aplanării paşnice a conflictului.

Nota se provoacă şi la călcarea neutralităţii belgiene, ca să arete purtarea Germaniei în războiul actual.

Pe baza pactului subseris de cinci puteri mari, între cari era şi Germania, se asigura încălcarea teritoriului belgian, în cazul unui conflict european. Cu toate aceste, Germania a călcat decizia acesta. Procedura greşită a Germaniei a fost recunoscută, în 4 August, şi de cancelarul imperial, care a promis, în numele Germaniei, că va lua dispoziţiile de lipsă pentru rehabilitarea acestei ofenze.

Cu toate aceste au trecut doi ani şi Belgia e silită să supoarte situaţia grea, în care i-se distruge comerţul, oraşele şi satele.

Regele şi guvernul Belgiei luptă pentru restabilirea păcii şi a drepturilor şi nu va depune arma până ce va primi satisfacţie legală şi garanţie pentru viitor.

Condiţiile de pace ale ententei se reduc în general, la sancţiune, reparaţie şi garanţie.

Guvernul german e aplicat să comunice propunerile de pace. —

„Az Est“ comunică: Ziarul „Neue Freue Presse“ dă următoarea ştire, primită din Haga: Ambasadorul german din Washington, contele Bernstorff a comunicat ministeriului de externe a Statelor-Unite, că guvernul german nu abstea dela comunicarea condiţiilor de pace înainte de convocarea conferinţei de pace, ci e aplicat să le aducă în mod intim la cunoştinţa guvernului din Washington din motivul ca ele să fie comunicate guvernelor din statele inimice.

Declaraţiile lui Radoslavoff în chestia păcii. —

În şedinţa din urmă a Sobraniei bulgare, ministrul-prezident, Radoslavoff a declarat următoarele, referitor la demersurile de pace: Propunerile de pace au fost primite, cu însufleţire de statele neutrale, mai întâi de Sviţera şi de statele scandinave. Ştiu — a continuat Radoslavoff — că şi Spania şi Holanda ţi vor da concursul la iniţiativele prezidentului Wilson. Noi suntem aplicaţi să încheiem pace, vrem să punem capăt războiului. Vom face concesii în numele umanismului şi a existenţei naţiunilor.

Războiul european.

Frontul apusean. Lupte de război marcat se dau la cursul râului Ipe. În special sunt duele de artilerie. Trupele engleze au dat, în secţiuni, această, atacuri cu granate de mână, ele au fost respinse. În Champagne, pădurile dela Argonnes şi ţărmii osticii dela Maas trupele germane au pătruns în tranşeele franceze, deunde s'au reintors cu prizonieri şi pradă.

Frontul ostic. Spre sud de Riga, sud-vest de Dünaburg şi vest de Stanislau întreprinderile ruşilor s'au zădărnicit. Germanii, prin atac repentin, au luat coama de deal dela Faltucanu, situat spre sud de valea Trotusul, pentru care s'au dat lupte multe. În valea Ojtoz trupele noastre au ocupat două înălţimi. Am respins atacurile româneşti. Armatele austro-ungare şi germane se apropie, dinspre sud şi vest, de poziţiile dela Focsani şi Fundani. Inimicul apără capul de pod între Buceu şi Dunăre.

În Dobroja trupele germano-bulgare au cuprins poziţiile situate spre est de Brăila, cari au fost apărate de ruşi cu multă îndârjire.

Pe celelalte fronturi nimic de remarcat.

Informaţiuni.

Tuturor abonatorilor, colaboratorilor şi cetitorilor ziarului nostru le dorim sărbători fericite!

Distincţia primministrului Tisza. Majestatea Sa, din prilejul încoronării de rege apostolic al Ungariei şi Croaţiei—Slavoniei—Dalmaţiei, a distins pe primministrul ungar cu marea cruce a ordinului Sfântul Ştefan.

Darul de încoronare al oraşului Viena. Primarul Vienei, în conţelegere cu municipiul oraşănesc a trimis, cu prilejul actului de încoronare, 10 mii coroane. Suma aceasta se va distribui între văduvele şi orfanii războiului.

Colectă în amintirea încoronării. Dl învăţător din Benic, G. Spătăcean, a colectat cu ocaziunea încoronării noului rege dela elevii săi 14 coroane, pe cari le-a trimis Preaonor. Domn I. F. Negruţiu directorul Institutului Pedagogic, cu ruga: să-i predea spre ceva scop pentru coşeraci, unde va afla mai cu cale şi mai trivit. Sau predat Internatului Preparand Primască donatorul mulţumitele acestor alumni.

Blaj, la 3 Ian. 1917. *Iuliu Maiorescu*
prefectul Internatului

Amnestie din prilejul încoronării. Majestatea Sa, pe baza deciziei luate de ministeriul de justiţie în Decembrie 23, 1916, a dat, din prilejul încoronării, agraţiare generală pentru toţi aceia cari au fost judecaţi cu pedepse mai mici. Tot odată Majestatea Sa a imputernicit pe ministrul de justiţie, să înainteze propuneri, către tribunalele regesti, pentru agraţiarea indivizilor, cari sunt demni de agraţiare şi li-sa rostit sentinţa judiciară până în 1 Ianuarie 1917. Comunicatul oficios încă nu stătoareşte limitele până unde se va estinde amnestia, cine şi când se va împărtaşii de ea.

Concurs. La Internatul Preparandial postul de *subprefect-econom* este vacant. Doritorii de a-l ocupa, să-şi înainteze rugărilor la Direcţiunea Internatului în timpul cel mai scurt.

„Organul luminării“.¹⁾

— Fragment. —

De Prof. I. Georgescu.

Nici unul din organele de publicitate românești apărute în prima jumătate a veacului trecut n'au avut să lupte cu atâtea greutăți, până când a ajuns să vadă lumina zilei, ca »Organul luminării« publicat de canonicul Timoteiu Cipariu în Blaj la 1847.

Deja în 1838 înaintă o rugare către guvern prin episcopul de atunci al Blajului Ioan Lemeni, să permită publicarea unei foi la Blaj. După amănări îndelungate și urgitări continue, se dete, în sfârșit, la 28 Octomvrie 1841 aprobarea de a se scoate un jurnal la Blaj, — dar guvernul trăgăna lucrul și acum, fiindcă nu afla un censor potrivit. În cele din urmă, incunoștiință la 4 April 1845 pe episcop, că foaia o lasă sub censura canonicului Constantin Alutan, însărcinând totodată pe episcop cu controla foaiei, ca să nu se abată dela programa satorită²⁾.

După un an și jumătate foaia lui Cipariu apăru, dar nu sub titlul anunțat la guvern de »Nunciu«, ci sub acela mai sugestiv și mai programatic de »Organul luminării«.

Primul număr apăru în 4 Ianuar 1847.

Ceva mai înainte se tipări »Programa la Organu, gazeta besericésca, politica e literaria«, în care se spune că glasul vremii îi cheamă pe toți la muncă pentru înaintarea națiunii. Unii și lucrează deja de mult și cu succes. Dar tot mai rămâne lucru destul și pentru alții.

»Credem — zice Programa — că mai lat e câmpul cultivării românești, decât să nu afle și cel mai târziu venit loc din destul spre a-și încerca puterile, fără de a strămtora pe vechii coloni. Credem că și după noi încă se va putea zice: *secerișul e mult, dar lucrătorii pușini*«.

Scopul este formarea minții și a inimii a poporul român, — îndatorire sfântă, pe care o iau bucuroși asupra lor, deși își dau seama de greutatea ei. Tocmai de aceea învoacă și bunăvoința cetitorilor.

»Pașii dintâi, ca ai tuturor începătorilor — zice mai departe Prog-

rama — știm că nu ne va lăsa a cădea, cu atâtea mai puțin se va afla cine să se bucure de alunecarea noastră«.³⁾

Cu această încredere în puterile sale și în bunăvoința publicului cetitor pornește în lume »Organul luminării«, al cărui redactor responsabil e canonicul T. Cipariu, iar colaboratori de frunte profesorii I. I. Mány și A. Pumnul.⁴⁾

Cuprinsul — »argumentul« zic numiții scriitori — va fi tot ce poate să deștepte interes pentru Români: istoria, literatura, limba, religiunea, filozofia, morala, economia și alte asemenea, în disertațiuni, bibliografii, notițe, idei, biografii, fragmente culese sau publicate din opere edate, manuscrise, gazete, novele, corespondențe și altele, — în scurt, tot ce ar putea cu un pas cât de mic a ne apropia de scopul satorit.

Și numărul prim așa a și fost: cu notițe și informațiuni politice din Viena, Blaj, Cluj, apoi cu vești din Italia și Turcia, cu știri jurnalistice și literare atât din literatura antică latină, cât și cea românească (despre »Magazinul istoric« alui A. Tr. Laurian).

Așa se vede că Nr. 1 a avut o primire foarte ciudată, fiindcă Nr. 2⁵⁾ aduce un interesant articol sub titlul »Critica și redactorii«, în care se răspunde la multele critici și bârfeli auzite cu prilejul apariției primului nr. Precum vedem din articol, cele mai multe obiecțiuni s'au referit la limba jurnalului. Unii nu admiteau nici un cuvânt românesc, dacă ei nu-l cunoșteau. Alții numai acelea, pe cari și le-au putut însuși în cursul studiilor obligate, — »asa pe degete avem, zic cu ironie redactorii, tot vocabularul limbii românești«. Și prea puțini sunt cari vreau să învețe până la moarte.

»Redactorii acestei gazete — cetim în acest răspuns — însă nu vor a scrie nici pentru tinerii îmbătrâniți, nici pentru bătrânii împietriți, ci singur pentru tinerii, a căror inimă încă li e moale ca ceara, pentru bărbății solizi ce purced pe cărare înaintătoare și pentru acei frumoși bătrâni cari au încărunit pe drumul înaintării și carii nici odată nu au căutat înapoi cu durere după cele trecute ca muiera lui Lot, cu atât mai puțin s'au întors îndărăpt ca racul, ci au alergat către

scopul înainte-le pus, până le-au ajuns puterile, iar de repausează acum, tot însă înapoi nu îndeamnă, nici amăgindu-se, ca și cum nu ar mai fi încolo cale, împiedecă pe cei ce vor a pași mai înainte. Pentru aceștia dar scriem și noi, și credem că drumul nu ne-a rătăcit«.

1. *Filologie.* Pentru a-și apăra limba și ortografia atăcată de unii și de alții, ba mai mult: pentru a-și impune ortografia sa și altora, a început Cipariu să publice cu nr. 4 sub titlul »Principia de limba și scriptura«⁶⁾ o lungă serie de articole filologice (se încheie cu nr. 43 al Organului), cari pornesc dela convingerea exprimată îndată la început: »că limba română, ca dialectal, la începutul arătării ei în Dacia, fu cu mult mai curată în forme și mai avută în cuvinte romane, de cum este astăzi, — că prin contactul și amestecul cu alte popoare de alt sânge, de altă limbă: slavi, greci, unguri, turci, prin despotismul slavonismului în curți și în biserică întru secolii nenumărați, mult au pierdut dintr'amândouă nu numai, ci ca și multe au împrumutat dintr'ale acelor popoare, atât forme cât și cuvinte«. Și Cipariu arată cu exemple, cum s'au pierdut cuvinte și forme curat romane în cursul vremii (*miser*, din care astăzi abia se mai aude forma mișel, pe când mai de mult avea o familie întreagă de derivate).

După aceste constatări Cipariu fixa problema limbei și ortografiei române în următoarele cuvinte: »A scrie o limbă cât se poate după împrejurări mai curată; a reinsufleși moartele, uitatele, părăsitele forme, însemnări și cuvinte; a lăpăda slavonismii« ș. a., — problemă foarte anevoioasă, fiindcă eliminarea unor elemente atât de adânc înrădăcinate în limbă nu se poate întâmpla așa ușor, precum nici cealaltă problemă fixată de Cipariu nu s'a putut realiza — și a fost o fericire pentru noi că nu s'a realizat! — să se formeze o limbă literară deosebită de a poporului de rând.

O singură idee mare și adânc întemeiată se desprinde din aceste pagini și pentru cetitorii de azi: că limba română e un organism deosebit de organismul limbei latine, a mamei sale, și deosebit și de organismul limbilor surori, — idee basată pe studiul istoric al limbii, idee pe care Eliad nu o avea. Cipariu însă zice că: »sângele e una, limba alta« și arată față de limbă o iubire într'adevăr fanatică.

¹⁾ Fragmentul acesta face parte din o lucrare mai lungă a autorului, despre preocupările literare și culturale ale presei românești din Ardeal până la 1848, lucrare prezentată și admisă de facultatea de litere a universității din Budapesta ca t. esă de licență. Preocupările politice nu intră în cadrul lucrării de față.

²⁾ Vezi Dr. Ioan Rafiu, Timoteiu Cipariu. Viața și activitatea lui. Blaj 1908 p. 49—52.

³⁾ Transcriu aici și în cele următoare textele citate cu ortografia noastră de acum, fiindcă ortografia cipariană îngreună cetirea.

⁴⁾ Așa încelește aici Aron Pumnul, deșteptătorul Românilor, bucovineni. Nrii Organului-luminării sunt însemnați cu cifre romane. Noi li însemnăm, pentru ușurare, cu cifre arabe.

⁵⁾ Lucrarea a apărut și în broșură, sub același titlu, la Blaj 1866.

Sunt cunoscute clasicele lui cuvinte din acest studiu: »Obiectul dar mai deaproape în carele ne concentrăm toate puterile... a fost această dulce limbă, căreia se închină părinții noștri ca unui idol viu și însuflețitor, singurul tezaur și ereditate ce ne-a rămas necomună cu alții și care ca un fir roșu singur e în stare a ne purta prin toate țesăturile întunecate ale istoriei acestui popor antic». (»Organul luminării» nr. 59.), precum tot Cipariu avea să rostească cel mai fulgerător discurs pentru limba românească la inaugurarea Asociației transilvane în 1860.

2. *Istorie.* După filologie loc de frunte ocupă istoria. Și anume, organul se ocupa nu numai de anticități eline și latine (ca nr. 20) sau de anticități »romano-daciae» (Salinae, azi Turda nr. 57—9), ci și de lucruri din trecutul mai apropiat de noi. De exemplu, de »Bunurile Sașilor» nobilitare, scoase de sub jurisdicțiunea comitatelor (nr. 7), în care sunt și atâtea localități astăzi curat românești (Colunul, Noul, — apoi Reșinariul, Seliștea ș. a.). Nr. 24—6 aduc un studiu istoric-topografic »Blajul», iar nr. 26 aduce și testamentul marelui episcop *Petru Paul Aaron* de Bistra, care a deschis și a înzestrat cu averi frumoase școlile din Blaj.

Aflăm și traduceri din »Istoria Girondiztilor» de A. de Lamartine în suplementul nr. 14 și următorii, ba chiar și o anecdotă istorică despre *Napoleon și Nustroan* (nr. 4).

Când Napoleon cel mare cuceri Roma și voi să clădească un palat imperial, cumpără, la sfatul arhitecților, un teren mai mare, unde, pe lângă alți proprietari, avea o boltiță și un cismar cu numele Simion. Acesta se înțelese cu vecinii și ceru pentru boltița lui 20,000 de franci. Oamenii împăratului stătură câtva timp la cuget, apoi se hotărâră să-i dea cele 20.000. Cismarului într'aceea îi crescû pofta, și acum ceru 40.000, apoi 60.000 de franci. Apunând însă steaua lui Napoleon pentru totdeauna în 1814, a apus și planul palatului din Roma și bietul cismar a trebuit să-și vândă proprietatea, în cele din urmă, pentru 150 de franci, lucru care l-a scos din minți, așa cât a sfârșit în casa de nebuni.

Despre *Nustroan*, împăratul Persiei încă se spune, că a zidit un palat de i-a mers vestea peste mări și peste țări. Veniau trimiși din toată lumea să vadă palatul. Când a venit odată trimisul Romei și a cercetat palatul și pe dinlăuntru și pe din afară, a văzut

într'un colț al palatului o strămbătură și a întrebat, pentru ce nu a mers și acolo zidul palatului drept înainte? I-s'a răspuns, că acolo își avea căsuța o văduvă bătrână, care nu voia nici decum să-și vândă coliba. Și nici n'a fost forțată s'o vândă. De aici strămbătura în palat. Atunci trimisul Romei zise: »mai frumoasă e strămbătura aceasta a palatului decât ar fi dreptura lui!»

3. *Poezie și artă.* Nici în mijlocul celor mai intensive preocupări filologice și istorice nu și-a uitat »Organul» de poezie și de artă, de aceea aduce din când în când și câte-un vers ori câte-o știre teatrală. Instinctiv își da seama și »Organul», că știința fără artă rămâne un câmp sec, fără aer și fără parfum. Arta și poezia dau mai cu seamă aripi spiritului omenesc și-l fac mlădios și îndrăzneț.

Astfel nr. 7 al »Organului» reproduce din foiletonul »Albinei românești» dela Iași oda intitulată »Anul nou», în care e sleită o sfâșietoare resemnare pesimistă. Anul cel nou, zice poetul:

»Aș dori în somn a-l trece, uitând, și să fiu uitat».

În nr. 55 colaboratorul »Organului» I. I. Mány publică cântecul »La cruci», în care cheamă voinicii la drapel. — Redactorul însuși (T. Cipariu) publică două fabule orientale: »Firul de argint» și »O sărutare dulce» (nr. 58). — În metru antic publică o odă »Către Români» Paul Kerekes (nr. 6 al »Organului național» din 1848).

Sunt apoi și câteva cronici teatrale. Nr. 10 al »Organului luminării» spune că la Sibiu o trupă de teatraliști din Lugoj au jucat și piese românești ca »Cușma zurătoare», »Prețioasa», »Elizena» și »Soldatul fugit». Asemenea știri vin și din Făgăraș în nr. 14. Ba, precum cetim în nr. 26, în Blaj trupa teatrală maghiară, condusă de Sukei, care a fost crescut la București, între cele 14 piese pe care le-au jucat acolo, două au fost românești.

Tot aici înregistrăm și fapta episcopului *Vasilie Erdeli*, dela Oradea mare, care »căutând la starea de acum a cântărilor bisericesti binevol a forma un cor bisericesc din cei mai aleși tineri învățători, și necruțând spesele a procura dela Viena și de aicea cărțile cu note trebuincioase» (nr. 22).¹⁾

¹⁾ Despre acest mare arhieru român abia s'a scris ceva. Fostul său secretar, mitropolitul de mai târziu *Dr. Ioan Vancea* a scris o scurtă: »Biografia lui Vasile baron de Erdeli». »*Peregrin*» (Dr. E. Dăianu) într'un răvaș dela Oradea mare a pub-

4. *Partea bisericească.* Fiind »Organul luminării» înființat, și cu scopul de a veni în ajutorul preoțimei de pe sate care, săracă fiind, și neputându-și procura cărțile de lipsă, măcar pe această cale să-și întregiască cunoștințele, cum zicea episcopul Lemeni în rugarea sa către guvern și precum arată și subtitlul »Organului» (»Gazeta bisericească, politică și literară»), — o parte însemnată a lui a trebuit să se ocupe de chestiuni religioase, pastorale, morale, pedagogice ș. a.

Astfel deja nr. 3 al »Organului» aduce un minunat fragment din ziarul unui creștin despre »Conștiință», iar nr. 5 un alt fragment »Ce face pe om înțelept?», la care se răspunde: »Nimica a zice, nici a face, din care lumea, alți oameni, asupra-ți ori de tine să poată rău a judecă». — În nr. 23 și 24 se publică un tratat etic, tradus din nemțește »Icoana creștinului».

Și fiindcă »Organul» era redactat de un preot al Bisericii române unite cu Roma și merit în rândul întâi preoțimei acestei biserici, nu erau uitate, firește, nici momentele mai însemnate din viața Bisericii catolice. Vaticanul, centrul lumii creștine e descris în nr. 43 după Chateaubriand. Doi nr. ulteriori (51—2) publică un articol de *Th. Aaron* cel dintâi director al gimnaziului din Beiuș, canonic la Oradea mare despre »Credință și rit», în care se arată, pe urma unui teolog ungar, că una este credința și alta este ritul, și ceice vor să se unească cu biserica catolică, trebuie să se unească cu credința, nu cu ritul ei.

Mai mare atențiune s'a dat mișcărilor catolice din Anglia. Nr. 9 și 11 vorbesc despre convertirile profesorilor dela universitatea din Oxford (Dr. Pusey, I. Keble, I. H. Newman și I. Williams), cari și-au propus să cerce: care dintre religiunile creștine contemporane stă mai aproape de creștinismul celor dintâi cinci veacuri, și aflând ei, că aceea este catolicismul, au și părăsit catedrele, trecând la religiunea catolică. — Tot asemenea nr. 22 al »Organului» scrie despre moartea marelui catolic irlandez *Danistă*

licat partea finală a vorbirii rostite de Erdeli cu prilejul hirotonirii sale de episcop în catedrala din Blaj Vesi »*Răvașul*» din Cluj 1907 p. 635—6. Dr. C. Pavel încă are un articol despre Erdeli în memorialul jubilar al societății academice Petru Maior: »*Carmen Saeculare*» (1862—1912). Budapesta 1912 p. 53—8, iar în »*Unirea*» a. 1912 Nr. 38—40 a tradus în românește discursul rostit de Erdeli la inaugurarea mitropoliei noastre dela Blaj în 1854. Mai multe informații despre acest arhieru are lucrarea de față în capitolele precedente, bazate toate pe corespondențele publicate în presa contemporană.

O'Connell¹⁾), care ar fi dorit să moară la Roma, dar fiind aceasta cu nepuțință, a lăsat cu limbă de moarte, ca cel puțin inima să i-se ducă la Roma. Știa Cipariu foarte bine, cum întărește credința creștinească astfel de vești și fapte.

Este și un tratat religios original, predica profesorului de teologie din Blaj *Demetriu Lăday*: »Diregătoriile unui preot«, rostită la hirotonirea întru preoți a mai multor clerici și publicată în nr. 63 și următorii.

Nu lipsește nici unele »Aforisme din sfera educațiunii« (nr. 28). Într'unul se atrage luarea aminte asupra cunoașterii de sine: »A-se cunoaște pe sine, plătește mai mult decât a ști geografia și statistica a toată lumea«. În altul se arată însemnătatea pildelor și împrietinirilor pentru tinerime: »Păzește-ți învățacelul de exemple și însoțiri rele. Stricarea acestora nici cu învățătura, nici cu disciplina nu o veți putea vindeca. Exemplul rău în inima pruncului e ca vermele în poamă, o roade până ce cu totul o mistue. Pruncul între soți fără de lege, e ca o plantă fragedă între bozi: se pleacă, lungește și mai pe urmă pier«. Iar adevărul că inima nobilă face mai mult decât știința și talentul egoist, îl exprimă următorul aforism: »Minte cultivată lângă o inimă rea stă ca biserică lui Dumnezeu lângă peștera tâlharilor. Cunoștințe largi și învățături fără moralitate și educațiune sunt ca mărghăritarul aruncat în lut«.

Așa era »Organul luminării«.

Un adevărat organ, prin care se propaga lumina adevărului științific în cercetările limbice și istorice ale timpului, se dau îndemnuri de artă, de pornire spre tot ce e bine, nobil, înălțător și adevărat creștinesc. Nu e iertat să-i uităm nici meritul de-a fi cel dintâi organ de publicitate românească tipărit *cu litere latine*.

Fiind astfel redactat »Organul luminării« nu e mirare că avea deja la nr. 52 al primului său an de existență peste 325 de abonați, între cari au fost nu numai Români (uniți și neuniți), ci și alte naționalități (germani și maghiari.²⁾)

În anul următor (1848) interesul politic e atât de mare, încât copleșește pe toate celelalte. Abia se mai publică niște »Spice istorice« în nr. 3—5 și poezia amintită deja de Paul Kerekes (nr. 6.) Incolo tot politică și iarăși

¹⁾ Marele orator irlandez *Daniil O'Connell* a fost una din figurile cele mai simpatice a presei noastre de atunci.

²⁾ În nr. 26 al »Organului luminării« Cipariu mulțumește »părtinitorilor... nu numai români, ci și din maritimă națiune ungară«.

politică. Chiar nr. 1. din 1848 descrie marea adunare națională de pe câmpul libertății dela Blaj, și apare sub noul titlu de »Organ național«. Nu-i vorbă, și lectura acestora oferă uneori aceleași delicii estetice ca orice bucată literară, dar analiza lor nu intră în cadrele lucrării de față.

Moș Crăciun din iarna asta.

De A. Melin.

Să vedeți, copilași dragilor, ce s'a petrecut cu Moș-Crăciun în iarna asta... Că era să nu mai vie pe la casele oamenilor pământeni. Bietul Moș-Crăciun!

Era aci vremea să plece din albastrimea curată a cerului spre lumea noastră de pământ. Sorocul sosise: în jos, pe sub nori, se purtau de colo până colo floricele de zăpadă și parcă se tot socoteau, plutind peste sate și livezi, unde să se așeze? Sărbătoarea sfântului Nicolae trecuse hăt-demult și moșneagul de Moș-Crăciun încă nici gând de plecare. Nici tu toiag de drum, nici traistă căutată, nici merinde de colăcei... Ce să fie asta Moș-Crăciune?

Stătea moșneagul în grădina raiului, deoparte, pe un trunchiu de măr, cu căierul de barbă proptit pe genunchi, cu sprâncenele aplecate, și nici nu se clăteă. Nu auzea nici glasurile de cântare ale corului Ingeresc, nici alăutele, nici sunetele de chimvale ale cheruvimilor, nimic. Părea stan de peatră. Și pe pământ oamenii posteau de multă vreme, așteptând Nașterea lui Hristos. Arhanghelul Gavril trimis pe pământ să mai aducă vești, spunea c'a auzit glasuri de colindă prin câte un sat și chivăre de crai la nește copilași... Se găteau, drăguții, de sfântul ajun. Și Moș-Crăciun tot pe buturuga lui de odihnă bătrânească... De pământ nici pomina...

— Când are de gând să plece odată Moș-Crăciun? — Se întrebau sfinții lui Dumnezeu. Vremea trece și pământu-i de parte; când o să ajungă cu amărțile lui de ciolane? Ei, Moș-Crăciune, lasă odihna, că te așteaptă oamenii!

Moș-Crăciun nici măc!

— Nu-i glumă cu moșneagul — zise însuș sfântul Petru, portariul. O fi având ceva. Urnește-te, bătrânule, că te-apucă Boboteaza!

Ci nu s'a urnit unchiașul. Din intristarea lui n'a putut să-l scoată nici îndemnul apostolului. Ochii lui buni, cari în alte ierni luceau atât de dulce și erau atât de luminoși, acum înotau în lacrimi. Gura-i umbrită de mustața mătăsoasă, albă, acum nu mai purtă zimbet cald, ci adânci crețe de durere. Nu-și mai grijise nici de cojoc; pe umărul stâng i-se găurise, fluera vântul printr'ânsul. În căciula mișoasă de noatin, ramură de brad, nu. În desagă dăruri pentru copilași buni, nu. Turtă dulce, nu. Costiță de porc, nu. Of, of, Moș-Crăciune...

Incepuse sfântul Petru să-l ia mai cu asprimea. Ii puse mâna pe umăr:

— Prietino, ce gânduri ai? Hai, iați toiagul și pleacă. Ori cum vrei să se nască Mântuitorul fără de Crăciun?

A clătinat din cap moșul cu durere, fără să se uite la toiagul cu colăcei și la desaga ninsă. Și zise:

— Sfinte Petre, eu nu mă mai duc pe pământ, a fost destul. Să căutați alt om în locul meu...

— Vai de mine, Moș-Crăciune, ce spui? Se poate să nu te duci? Se strică rostul anului, se poticnește mersul sărbătorilor, se pierde creștinătatea. Doamne ferește!

— Nu, sfinte Petre, nu mă duc. Nu mai pot. Mă doare inima... Of!

— Se duce povestea, moșnege. Trebuie să încheiem anul vechiu, să vie altul nou. Vremea nu se poate opri. Din partea bătrâneții ai putea, că încă nu ești trecut de tot, Crăciune. Eu sunt mai de ani și tot în slujbă. Iar când pescuiam eu în marea Tiberiadei, tu încă erai în față...

— Nu de bătrânețe mă plâng, sfinte Petre. Nu. Dar de cale îmi e. De pământ, de lumea oamenilor... Nu mai pot. Ce-am văzut eu! Eu, drumarul păcii, călător peste câmpii tăcute de zăpadă, prin nopți limpezi cu stele schinteietoare, prietinel colinzilor duioase, tovarășul magilor din răsărit, a lui Valtezar, Gașpar și Melchior crai... Înaintea pașului meu cântau ingerii văzduhului:

Pe pământ pace

Intre oameni bună învoire...

Eram deprins să mă aștepte copilași cu ochi aprinși de bucurie sfântă, mame cu chip luminat, părinți îmbucurați, oameni ușurați de griji. Pe unde mergeam, uși deschise, odăite calde, miros de fripturică bună, zimbete senine, lume împăcată. În Vifaim o iesle cu otavă moale, cocon tinerel în față de mătăsoasă, sân cald de măicuță sfântă, stea minunată în crucea nopții... În sate dela subsuori de munte colindători pe uliți, fericire. Așa era calea mea, vârhovnice. Pace între oameni, fericire în lumea toată, din creștet de răsărit până'n amurgit de apus... Așa.

Și ce-am găsit deodată? Dela nori la vale vuet greu, ca muget de tauri mulți, flocări peste câmpuri, uruit de roți, tropot de copite, zingănit de săbii, rășboiu cumplit. Țări peste țări, noroade înțelețate. Pe drumuri oști, crai înarmați, colinde plângătoare, zăpadă însângerată. Zimbetul meu de moș duios nu mai putea mângăia copiii și mamele. Colăceii mei nu mai opăceau sughiturile de plâns, nici desaga mea de bunătați...

Of, sfinte Petre, eu nu mai pot. Nu mai cunosc lumea și ea nu mă mai cunoaște. Să meargă altul. Sunt obosit, trimiteți-mă la odihnă în sânul lui Avram. Vreau să nu mai văd. De douăori am văzut lumea învrăjbită, de douăori crăciun cu sânge. Destul pentru bătrânețele mele slabe, sfinte Petre!

...Zise moșneagul și plânse eu hohot. Barba lungă începuse să-i tresalte și cojocul să se înmoaie de lacrimi.

Sfinții din ceriu și-au întors capetele și i-a cuprins jalea. Maica Preacurată și-a acoperit fața ei preasfântă în maramă. A început să lăcrimeze și sfântul Petru de durerea moșneagului... Și a ajuns plânsul până la urechile preainalte ale Domnului Atotputitorul. Ingerii au lăsat alăutele lor de cleștar și Serafimii ghitarele de raze. S'a făcut tăcere în raiul tot...

— Moș-Crăciune — zise Domnul Savaot — nu te dă durerii. Nădejdea de mai bine e vieța lumii. Pasă pe pământ cu mângăierile tale sfinte și ușurează lumea. Fă copiii să colinde, du-le daruri și bucurii, a lor e viitorul. Du-te, Moș-Crăciune...

Moș-Crăciun plecă fruntea sa înzăpădită și se închină cu plecare adâncă înaintea Domnului Dumnezeu, ca un copil supus.

— De douăori am fost, Doamne, și nu am putut mângăia omenimea...

— De douăori, Moș-Crăciune, și mai pasă odată, lumea e făcută să fie, să trăiască. Du-i nădejde, du-i cântece de pace, colinzi întaritoare. Mai vestește odată pe Hristos Mântuitorul. Ingerii mei te vor însoți. Steaua dela Viflaim îți va străluci și ție și lumii învrăjbite.

Incă odată Moș-Crăciun!

„Moșneagul se luminează. Puse mâna pe toiagul luciului, desaga pe umeri și, cu ochi vioi, plini de nădejde, plecă la drum întins pe calea norilor alburii, în jos, spre lume.

*

Copilaș dragilor, Moș-Crăciun e aci, cu colinzi duiioase, cu nădejde de mai bine...

Moș-Crăciun, Moș-Crăciun
La casa de creștin bun!

„Nu voi sluji“.

— Gânduri de Crăciun. —

Intâmplarea aceea din ascunsul orașel al Viflaimului, — sărbătorită în fiecare an, pe întreg rotogolul pământului, a adus o schimbare și fierbere mai mare în lume, decât oricare altă întâmplare.

Un copil se naște, Ingerii cântă în ceriuri pace și bunăvoință pentru lumea scufundată în păcate. Un copil se naște, sărac, în staulul vitelor într'un orașel ascuns de lume: și craii vin să i-se închine! Un copil blând și mic, dar peste cari se arată de pe atunci mâna atotputernicului Dumnezeu. Necunoscut, ascuns de lume s'a născut, și dela cea dintâiu clipă a vieții sale a avut parte de închinăciune și de ură, de puțină dragoste și multă gonire.

Hristos se naște, măriți!

Dela începutul vieții sale sărace în avuții lumești, dar bogate în putere, înțelepciune și milă Dumnezeiască, a avut parte prea puțină în iubirea de care era vrednic, dar cu atât mai multă ură înverșunată și goană sălbatică. La naștere Irod își teme domnia și îl caută de moarte încât fuge în Egipt; jidovii îl nesocotesc, macarcă profețiile îl arată cu degetul parcă, atât de limpede îl vestesc. Fariseii, cărturarii, poporul ales peste tot, l-au hulit, l-au batjocorit, l-au gonit toată vieța Lui pentru învățăturile sfinte cari nu sunt din lumea aceasta, și chiar pentru aceasta neplăcute minților supuse falei, trupului, pământului, și neplăcute mai ales unor suflete pătrunse de dorința neînfrănată de stăpânirea pământului întreg. Ei așteptau un Mesia care să pună picioarele pe gâtul tuturor împăraților, ca Jidovii să stăpânească: și acest Isus a venit; cu învățături de biruință sufletului, cu învățături de sus.

Il gonesc prin batjocuri, minciuni și înșelăciuni. Unii l-au făcut înșelător răutăcios, iar alții profet mare cu putere dela Dumnezeu; făcutu-l-au chiar diavol întrupat unii și voiau să-l arunce de pe stâncă, — iar alții l-au cunoscut de Mesia, fiu alui Dumnezeu, cum întru adevăr și era.

Învățăturile Lui au vrut necredincioșii să le facă de râs, — să le dea de minciună cu puterea minții omenești; au vrut și vreau să le scoată din sufletele oamenilor, s'au luptat și mai ales se luptă pe toate căile, ca să verse în sufletele oamenilor îndoială, apoi nepăsare și pe urmă necredință față de acele învățături. Pe toate căile vreau să le slăbească și folosesc toate mijloacele, ca oamenii să nu implinească poruncile legii lui Isus Hristos, să nu mai asculte cuvintele Lui, să se lapede de El. — Și sunt mulți oameni, cari nu se gândesc de loc, cari nu judecă cum se cade, numai așa pe de-asupra, și în dorința lor de a fi lăudați ca oameni „luminați“, „culți“, se abat dela credință. Dar nu numai pe ceice vreau să se arate astfel luminați și învățați, ci și pe săteni se silesc să-i abată dela credință, mai întâiu prin minciuni contra preoților și prin atitudini contra conducătorilor, apoi așa încet li răcesc dela umblarea în biserică, dela ascultarea cuvântului Domnului Hristos.

Vedem că lumea se face tot mai rea, tot mai necredincioasă, și tot mai puțini ascultă de glasul lui Isus care ne chiamă înapoi dela prăpastia desnădăjduirii; glasul celor ce-l vestesc pe El, răsună tot mai mult în pustie. Aceste sunt urmările urei și a gonirii împotriva Domnului Hristos; și dacă lumea nu se va trezi din amețea și îmbătarea asta a necredinței, — toată dragostea și cinstea, toată pacea și bunăînțelegerea se va surpă între neamuri și între singuratici. Lumea nouă e casa zidită pe nisip, pentru că n'are ca temelie credința lui Hristos, ci vorbele acelea ale Ingerilor căzuți: *„nu voi sluji!“*.

Nu vreau oamenii să slujească lui Dumnezeu, ci diavolului, aurului și a averii; nu vreau să slujească lui Isus, ci acelor oameni slabi și mărginiți și ei cari sunt destul de isteți să-i abată dela credință, pentru a-i stăpâni cu vremea. Fără să slujim cuiva, nu putem trăi pe pământ; nu putem fi toți de-opotrivă pentru că atunci fiecare ar face cum i-ar plăcea și s'ar răsturnă rânduiala lumii. Cine nu vrea să slujească lui Dumnezeu, slujește omului răuvoitor, neputincios și trecător. Sunt nebuni așadar aceia, cari lapădă din sufletul lor credința, — cari strigă cu îndrăzneală oarbă: „Nu voi sluji!“

Atâta goană împotriva lui Isus și a învățăturilor Lui, pentru ce?

Ne-a spus Domnul înainte: *„In lume multe năcasuri veți avea“* (Ioan, 16, 33). Așa a fost în toată vremea, dela începutul lumii până la capătul ei așa va fi: adevărul e gonit, adevărul doare, adevărul nu place. Au fost, sunt și vor fi oameni cari se răscoală împotriva lui Dumnezeu, din răutate sau din dorința de a fi ascultat cași conducători, se luptă, se sbat împotriva adevărului curat. Dar să nu uităm că spiritul răului e neputincios totdeauna; se poate că o vreme pare a învinge, a birui și a cuprinde suflete și inimi; adevărul poate fi apăsător, poate fi ascuns o

vreme: în urmă, mai iute sau mai târziu trebuie să iasă biruitoare! Și credința lui Isus e gonită cu putere uriașă: toată puterea stăpânirii Romane, toată ura Jidovilor sângere vărsat, batjocurile și silința de rușinare în numele minții, înșelăciunile în multe chipuri prin cuvinte sunătoare, a căror înțeles adânc puțini îl știu, toate acestea nu pot învinge pe Hristos Dumnezeu nostru. *„In lume multe năcasuri veți avea“* — zicea către apostoli spunându-le că vor fi goniti, omoriti pentru dreptate, — dar tot El a adaus: *„dar cuteșați: Eu am biruit lumea!“*

Viitorul e a credinței lui Isus Domnul!

Văzând că starea lucrurilor e cea mai rea, că temelia țărilor, a vieții împreună a oamenilor și a familiilor, fără credință e nisip și că toate sunt suflate de patimile și răutățile omenești dacă nu le apără credința creștină, — va trebui să se schimbe lumea, va trebui să se stăpânească din nou credința acum părăsită, și atunci din nou bine ne va fi nouă!

Vor înțelege odată oamenii, că ce-i dumnezeesc, răsare și din grămezile de ruini când li vine vremea, și vor vedea și ceice acum nu văd, că „fericitorii“ popoarelor — cari zic că aduc bine pe pământ prin pustiirea credinței — au numai gură mare, strigă numai, învață pe oameni la răscoală: „nu voi sluji!“ — dar folos adevarat, netrecător n'au adus, nici au lucrat binele și îndestulirea omenirii. Vedea-vor oamenii, că să adeverește zi de zi zisa Domnului: *„Perirea ta din tine, Israele; numai în Mine ajutorul tău“* (Ozia 13, 9). Atunci iar se vor întoarce la credință, se vor închina iarăși Celui născut în ieslea din Viflaim, — și El li va scoate din prăpastie, dela perire, — la vieță, și li va ajuta.

Atunci va fi Crăciunul iarăși sărbătoare veselă, atunci vor vesti Ingerii iarăși bucurie pentru biata omenire, ajunsă pe mâni rele.

Preotul George M. Pteancu.

Oaspeți nechemati în flora noastră.

De Dr. Alex Borza.

Dacă ar învia din morți primii oameni cari s'au așezat pe plaiurile noastre, cu siguranță nu și-ar recunoaște țara unde și-au năcăjit vieța. În loc de păduri și mlaștini ce acopereau atunci ținuturile noastre, câmpuri largi cu sămănături, lanuri de cereale necunoscute lor, legumi și alte plante economice ne mai văzute ar întâlni pretutindenea, ca să nu mai pomenim progresele tehnice și ale civilizației, pe cari nu le-ar înțelege așa de ușor ca lucrurile din natură, ce sunt mai apropiate de firea omului primitiv.

Dar și legionarii romani, dacă ne-ar face o vizită din lumea cealaltă, ar găsi înfățișarea vegetației din Dacia de odinioară foarte schimbată. S'ar miră de cucuruz și de cartofi, de tutun și de zarzavaturile noastre, de cari nici pomenire nu se făcea în acelea îndepărtate timpuri: de pătlăgele și ardeiu, de pătrângei, hrean, păstârnac și de atâtea soiuri de varză.

Dar poate chiar și strămoșii noștri erau obișnuiți cu alte plante economice, cum este meiul și secara și priveau cu ochi neîncrezători — ca și în zilele noastre prin unele ținuturi înapoiate — cartofii, batjocorind pe nemții cari impuneau cultivarea lor cu zicala cunoscută: Neamț, neamț, cotofleant (Kartoffel-Pflanzer).

Cultura plantelor economice trece dintr'un ținut într'altul, dela popor la popor. În timpurile străvechi se răspândeau mai încet plantele nouă ca în vremile de azi, cu drumurile și mijloacele de comunicație așa de felurite și desăvârșite.

Dar tocmai iuteala și ușurința comunicației ajută răspândirea și a unor plante medorite și nechemate. Trenul și vapoarele, oamenii și animalele ce trec așa de ușor peste țeri și mări răspândesc și unele buruieni, cari se îmbulzesc ca oaspeți nechemate în flora noastră, scoțând din loc și înecând flori băstinașe mai modeste și mai cinstite.

Iată spre pildă *scaiul muscălesc*, care s'a furișat așa pe nesimțite în hotarele noastre, făcându-se stăpân pe marginile drumurilor și a sămănăturilor, prin locurile părăsite și pe pășuni.

În veacul al 19-lea încă nu se găsea la noi. La 1797 îl află un botanist în Sirmia, în vecinătatea Serbiei, de unde se pare că a plecat să ne cucerească.

În Banat nu se găsea pe la anul 1817, căci conștițiosul botanist Rochel nu face pomenire de el. La 1835 s'a schimbat situația. Pe termenul stâng al Carașului și-a pus definitiv piciorul — vreau să zic rădăcina — scaiul muscălesc. Curând se constată prezența lui nedorită în jurul Aradului și prin Bihor, unde rănește vitele cu înțepăturile lui primejdioase. Pe la 1846 s'a răspândit foarte tare și pe la Dobrițin, iar spre vest apare deja în apropierea Vienei, stricând pretutindenea pășunile.

În Ardeal îl găsește botanistul M. Fuss la 1841 în pasul Bărgăului. Prin anii 1860 până 1861 celebrul nostru Florian Porcius face constatarea, că scaiul muscălesc se găsește în întreaga valea Someșului, dela Rodna-nouă până la Năsăud. Pe Târnave se crede că l-au adus șvabi bănățeni, dela cari ar fi luată și numirea maghiară „Sváb-tövis“.

Intrădins de bunăscama n'a adus nime acest scaiu neplăcut și stricacios. Pe altă cale, fără voia oamenilor a venit el la noi. Cu spinii trifurcați se vâra ușor în lăna oilor, și tot așa se înfige și între unghiile porcilor și ale vitelor. Cu lăna ori cu animalele amintite a călătorit scaiul muscălesc în taină din Rusia sudică — patria lui originară — în Peninsula balcanică, iar de acolo la noi și în Europa centrală. Aci repede trece din sfera de interese botanice între preocupățile economilor, și în curând și parlamentele se ocupă de ignobila buruienă, aducând legi cari obligă pe toți proprietarii să o stărpească de pe moșia lor.

În multe locuri i-a pierit sămânța în urma acestor măsuri necospitale luate împotriva unui musafir al florei noastre. În Rusia și prin Basarabia se simte însă mai stăpân pe situație scaiul nostru. Poporul caută să-i tragă și ceva folos, dându-i frunzele uscate și zdrobite oamenilor mușcați de câni turbați. Prin Basarabia se

mai pun scaii uscați și sub clăile și boghii de grâu, ca să nu se încuibă acolo șoarecii.

Mai puțin cunoscută după nume, dar cu mult mai lăpăta e la câmp și prin grădinile noastre o altă buruienă, care a venit din America-de-sud, din Peru. Este *Galinsogaea parviflora* după numele științific (n-am găsit să aibă nume românesc popular). Planta aceasta anuală ajunge uneori și înălțimea de 1/2 m., are frunze ovale — ascuțite și poartă niște căpșoare mici de flori galbene. Crește repede mai vărtos prin grădini, ca buruienă comună și neplăcută a cartofilor și a zarzavaturilor.

Moșii și strămoșii noștri n'au cunoscut-o încă. Pe la anii 1800 a fost adusă mai întâiu în grădina botanică din Berlin. De aci a fugit pe la 1812 pe hotarul învecinat și s'a răspândit prin mijlocirea vântului tot mai departe. La 1850 se află și în apropierea Vienei. În Ardeal n'au cunoscut-o încă Baumgarten (1816) și Fuss (1846), iar Schur a aflat-o numai în 2—3 locuri.

Eu am găsit-o în valea Murășului (Alba-Iulia, Teiuș) cași într'a Târnavelor (Blaj, Ibașfalău), apoi la Turda și pe Arieș în grădinile satelor de munte Ocoliș și Runc. Nici vorbă nu mai poate fi să ne scăpăm de acest oaspe care așa se îmbulzește pe noi cu dragostea. Va trebui să înșirăm de aci încolo *Galinsogaea parviflora* între cetățenii florei noastre.

Bătrânișul (latinește *Erigeron canadense*) este o altă buruienă venită de peste țeri și mări, fără pașaport, numai așa pe furiș. Cu paie de împachetare a călătorit din Canada înainte cu vre-o 250 ani până în Europa, răspândindu-se prin oborul semințelor pretutindenea. Vara și toamna toate ogoarele sunt pline de această buruienă nefolositoare, o găsim însă de-alungul râurilor, pe coperișele caselor și pe ziduri, unde zboară și se încuibă cu ușurință semințele ei provăzute cu o cunună de perișori, ce o ajută la sburat.

Tot din America de nord a venit în Europa și frumoasa *luminișă*, numită de popor și lumina nopții, iarba măgarilor, iar cu termen tehnic *Oenothera biennis*. Patria ei originară este statul Virginia în Uniunea nord-americană. Probabil tot cu ambalajul mărfurilor a trecut oceanul încu vre-o 270 ani, răspândindu-se mai întâiu în jurul porturilor din apus. De acolo a pornit să cucerească Europa întreagă, incredințându-și semințele păroase aripilor vântului.

Acum întâlnim de-a lungul căilor ferate, pe lângă toate râurile, prin grădini și prin locuri părăsite planta aceasta înaltă, cu flori mari galbene. Numai cătră seară își deschide cele 4 petale mari, de un galben strălucitor, răspândind un miros plăcut, ce ademenește pe vagabunzii nopților senine, fluturii de noaptea și alte insecte nocturne (sburătoare!)

Intr'atât s'a încetățenit la noi această buruienă, care poate fi foarte neplăcută dacă se înmulțește prea tare, încât nici nu ne-avem în minte că avem de-a face cu o vitură, cu un oaspe nechemat al florei noastre, dacă din însemnările vechilor botaniști n'am constată pas de pas înaintarea și răspândirea ei pe continentul nostru.

Din timpuri străvechi a imigrat în Europa, venind din Azia mică *ciumăfaia* sau bolundarița (*Datura Stramonium*) care nu lipsește nicăiri unde se adună gunoaie, pe lângă drumuri și garduri, prin locuri părăsite. Cu florile ei mari, albe, ca o pâlnie răsucită se joacă bucuros copiii, umflându-le ca apoi să le turtească. Fructele spinoase sunt „porcii“, o altă jucăree predilectă a copiilor, cari nu odată se greșesc și mănâncă semințele otrăvicioase de ciumăfaie. Frunzele tot așa de veninoase sunt bune de leac, aducând folos celor ce le adună și le uscă. Atâta este însă tot folosul ce-l putem avea și dela această plantă străină, venită la noi nechemată, poate acățându-se cu spinii fructelor de lăna animalelor.

Am mai putea înșiră câteva plante de origine străină, mai puțin cunoscute și mai rari, dar tot așa de moleste și în parte primejdioase ca cea amintite, ca să dovedim că și în lumea plantelor se întâmplă tot cași la noi: Obraznicul mănâncă praznicul.

Ne slujesc spre mângăere număratoarele plante folositoare, cari nu se îmbulzesc nechemate la țarinile noastre bune, ba dimpotrivă așteaptă să fie aduse din alte țeri și să le cultivăm, cu îngrijire. În schimb ne răsplătesc cu foloase felurite ori ne slujesc ca podoabă căutată.

În lumea plantelor oaspeții aceștia sunt mai număroși. Între oameni paremi-se tagma cealaltă.

Otrăviri prin oarecari alimente.

Otrăvirile alimentare sunt nește turburări, încercate de omul sănătos, mănâcând alimente învechite și stricate, sau cuprinzind o substanță otrăvitoare, dezvoltată deja în timpul vieții animalelor datorită unei împrejurări oarecare. Așa bunăoară: cărnurile animalelor și alte alimente au chiar în stare normală oarecari otrăvuri ex. *leucomainele* și potasiul cari foarte ușor ne pot intoxica organismul dacă sar strânge în cantitate mai mare. Și dacă prin ficat, rinichi și sudoare n'ar fi date afară neîncetat din organismul nostru. Aceleaș alimente nu sunt vătămătoare sau nu pot otrăvi organismul dacă caile de eliminare mai sus numite sunt libere și ușor, capabile de eliminare ex. carnea sănătoasă hrănește trupul omului și tot ia în stare învechită sau infectată, mărește primejdia boalelor de rinichi, stomac, ficat și inimă, mai ales că cele din urmă trei organe nu mai pot să o prefacă în elemente folositoare corpului omului și ca atare otrăvirile ei debilitază din ce în ce corpul intrând în sânge pe care încă îl debilitază putând cauza diferite boale sau dând naștere la diferite otrăviri.

De fapt putreziciunea și o mulțime de boale ale animalelor sunt

cauzate și întreținute prin anumiți microbi cari prin felul lor de viață dau naștere la *toxine* sau *plomaine*, substanțe otrăvitoare. La aceste se mai pot adăuga și alte stări în cari organismul produce toxine, ca: *bătăile, animalelor munca excesivă, hrana rea.*

Deci carnea stricată e cauza cea mai deasă a otrăvirilor alimentare, ex. conservele de cărnuri, mizelurile consumate crude sunt mai totdeauna alterate și adesea dau turburări de otrăvire. Tot în aceasta categorie intră și cărnații — mititei etc. Așa că de regulă cei ce obișnuiesc mizelurile sufer în cea mai mare parte și de stomac în legătură cu alte complicații cari adesea încercă și pe medicul cel mai abil în căutarea adevăratului diagnostic.

Deasemenea carnea animalelor bătute, oboșite prea slăbite pre cum și ale celor bolnave de durere de gură, urinare cu sânge — hemoglobinurie infecțioasă etc. de regulă dau fenomene de otrăvire.

Unele specii de animale ca: unii pești, raci, miștile scoici etc. au de regulă otrăvuri formate în viața lor și produc intoxicațiuni sau înveninări.

Ce se poate observa la cei ce prezintă fenomene de intoxicație? Ori care ar fi cauza intoxicației sau otrăvirii, începutul ce face numai după 2—3 oare, dela mâncare, rar după 2—3 zile prin: dureri de stomac, greață, varsături și o diaree puturoasă. Gura roșie aprinsă și sămănată de beșici, limba încărcată și murdară, urină înpuținată și uneori chiar oprită. Pulsul mic și des.

Bolnavul are dureri de cap — și o debilitate generală îl copleșește. Fața e pală, se învinețește îngălbinește, nasul mai ascuțit, buzele arse și acoperite de beșici uscate. Corpul răcește. Inimă slăbește din ce în ce mai mult și individul poate muri dacă nu e căutat la timp.

Ce vom face în asemenea cazuri? Se fim energici — să nu întârziem în speranța că răul va trece dela sine — să nu întrebuițăm calmante — ca des. Tinctori anticholerice etc. ci imediat se i-se dea o curățenie — cea mai bună e ol, ricini 30—40 gr. odată spre ai spăla și deșerta de otrăvuri stomacul și intestinale — apoi puțină cafea neagră spre ai stimula inima, ca medicamente; salol, naftol, bismuth salicylic etc. în doze proporționate cu etatea bolnavului.

Ca alimente: laptele, care va crește cantitatea urinei și va anihila quantumul de otrăvuri rămase în organism — pe de altă parte va întări organismul spre ai face apt se lupte

în contra răului involuntar introdus în corp. Sfatul medicului în asemenea cazuri e neapărat necesari.

Dr. Hâncu.

Acasă.

După o îndelungată huruitură a trenului vicinal, iată-mă iarăși la stația noastră. E o haltă veche la umbra unui castan, cu câțiva brăduleți înainte. Același geamuri scilipsec spre mine, șeful încă e același, mai bătrân cevași și mai gârbov.

Câțiva călători se dau ici-colo de prin vagoane jos, câțiva gură-cască privesc de jos spre trecători!...

Scot capul geantii pe ușă! Cale cu băgare de seamă pe trepti și aștept pe cineva, care însă nu se arată. Aștept să-mi răsară înainte, să-mi ia pachetele.

— Dragul tatii, cât te-am așteptat!

Nici să-mi spună nu îndrăznește, că a treia oară vine după mine. Numai în ochi îi tremură atâtă fericire, câtă îmi va tremură mie poate, când îmi voi aștepta și eu fericirea acasă...

Icoana de demult!...

Sunt singur, singurel. Nime nu mă încrează, nu mă cunoaște. Nu văd căruța noastră cu jilt și pe Roibul sforăind.

Parcă-s într-o pustietate uriașă!...

De mult am eșit cu geanta în mână la largul drumului de țară. Sunt singur cu gândurile mele. Câte un străin o ia în sus, câte un car trece trosnind înainte. Toți privesc întrebători la mine, unii cu milă, după cum eu mă uitau odată din jiltul căruței noastre la trecătorii de seama mea, de pe drumul de țară...

De abia observ când ajung la noi în sat, că soarele e pe muchea de deal și casa noastră numai cât colo. De când cobor pe gruiul acesta, niciodată așa o muțanie nu m'a impresurat. Nici frunza nu se clătină și razele soarelui se aștern atât de oboșite pe drum, că mi-e groază și de sgomotul pașilor proprii. Văd poarta noastră boltită și casa alături. Un geam nu scilipește, un suflet nu se arată...

Poarta nu se deschide larg înaintea mea. Mama nu ține de aripa dreapta și tata nu-i nica vesel de pe lădița căruții:

— Vexi Babo, c'a venit!

S'au dus și ei sărmanii unul după altul. Au murit așa de repede amândoi, ca și când s'ar fi înțeles încă pe când erau în viață. Au scăpat de toate și s'au dus tocmai atunci, când au scăpat de grijile — mele...

Casa, cărtea, grădina e cea veche! Pe front două litere T. P. afumate de vreme, și prăfuite de colb, apoi anul 1873. Pe sub pârcașuri cuiburi de rândunele, în grădina etavă de ceamă...

Nime nu-mi are grije...

Nu mă pot împăca cu pustietatea aceasta. Mă îngroșese, strig. Chem pe cei vechi din morminte, cerc să desgrop o lume îngropată: Unde sunteți voi, cari mă primești odată aici?...

Și minune mare! Se scoală ca din pământ lumea de demult. Gâțele găgăie cu sgomet, din mar se trezește cocoșul, iar Taxi se târie la picioarele mele și bate din coadă.

În cale îmi lasă mătușa, răzimată pe toaiag și privește spre mine, cu mâna punde la ochi.

— Iar mă găsești, dragul mătușii! Dumnezeu încă tot nu și a făcut milă cu mine.

Lacrămi șiroaie îi curg, iar în mână îmi pune o pară căpătată mai deunăzi, pe care a păstrat-o cu grije pe când voi veni.

Deschid ușa la casa din sus. Din icoana cea mare Isus Isăvititorul mă binecuvăntă, iar fața Maicii Precurate de alături strălucește de bucurie. Mama descoperă un blid cu elatite, de sub colțul foții de masă. Alături sticla de sărbătoare cu apă din izvor.

Și toată seara: „Dragul tatii“, „dragul mamei“. Nu știu, ce să mi mai dea, unde să mă culca. Mama îmi arată straiul cel nou, pe care l-a cumpărat pentru ziua de azi din târgul Făgărașului, tata îmi spune de isprăvile lui economice.

Și eu adorm așa de mulțumit sub straiul cel nou dela Făgăraș și visez așa de frumos.

Mi-se pare că sunt iară copil. Văd cum veghiază cineva lângă mine. E Ingerul păzitor. Mă uit în fața lui și văd, că e mama. Ochii îi ard, ea două jăratice. În mână ține o ramură verde, iar pe nmeri are două aripi mari, ridicate. E albă și frumoasă. Niciodată nu am văzut-o așa de frumoasă. Apoi se apleacă asupra mea, mă stringe la sin și cu aripa ei moale mă acopere...

Mă trezesc. S'a făcut ziua. Ochii mi se pironesc pe icoana arhaughelului Mihail de pe perețele de vis-a-vis, cum stă cu ramura verde în mâni, iar la poartă aud pe tata cum dă porunci la ciurdari:

— Să nu pocniți cu bisole, și să nu suflați în corn, că îmi treziți băiatul...

Tiptil trec toți înainte. Parcă și ciurzile merg în vârful degetelor și numai departe îndrăznesc să mugească...

Sunt icoane de demult. Praf și cenușe s'au ales din ele. Au murit toți și pustii au rămas toate. De abia firul de iarbă și piatra din zid dacă îmi mai povestesc de lumea aceasta fermecată de demult.

* * *

Multe nu mai sunt dintre celece erau odată. Mărul din colțul grădinii s'a uscat, frăgarul a fost doborât de vifor, iar frasinul tăiat. Numai doi stau neatinși: stejarul dela margine și o tufă de maslin de lângă fântână.

Stejarul a fost pus de tata din o ghindă, în ziua, când am sosit eu pe lume. De atâteaori mi-a spus-o, că priveam la el, că la un frate adevărat, și n'ași fi lăsat să-l taie pentru o lume.

— Și cum și-a venit în minte, îl trebuam pe tata mai târziu, să pui stejarul tocmai în ziua aceea?

— Dragul meu, îmi zicea bătrânul omul nicidecum nu știu, că la ce-s bune multe lucruri, câte le face la casa lui.

Stau nedumerit!

Și-mi veni în minte, că un atemenea lucră făcusem și eu cu tufa de maslin. Eram copil, când o am dus din progădie și am sădit-o lângă fântână. O să fie bună și aceasta la ceva.

Și cum mă uit acum la ea și îi văd vârfulurile rupte, îmi vine în minte ziua, când tata zăcea în agonia aprins, și mătușa îi făcea beare cu malinul meu...

De câteori mă prinde dorul de casă știți, că stejarul și malinul par'că îmi fac din depărtare și astăzi cu mâna și mă chiamă!

Dacă ar putea grăi, cred, că mi-ar zice: De vrei să nu-ți fi fost viața în deșert, munca și agoniseala ta să nu rămână pustii, să faci asemenea. Noi suntem mici monumente, dar mari comori. Prin noi se păstrează amintirea celor ce nu mai sunt și se ține viu dorul de casă a celor ce au rămas.

* * *

Es pe laviță la portiță.

— Bună dimineața!

Un creștin trece cu furca pe umăr, își descoperă capul.

— Bună dimineața, răspund eu.

— Ai mai venit pe la noi!

— Am venit răspund.

— Bine, că te-a adus Dumnezeu, în pace.

Trece înainte. La câțiva pași întâlnește pe un om mai bătrân.

— Bună dimineața!

— Fii sănătos, răspunde cela. La otavă mergi?

— Mă duc să o risipesc. Am o căpiță aci în luncă...

Un dialog întreg. Celalalt încă tot spune, până ce vorbele din urmă le aude numai al treilea, care îi vine în față. Acesta fără să aștepte altă vorbă, îi replică îndată:

— Așa am făcut și eu. Am cosit mai întâi pe lângă cale, căci ăștia cu boii, când îi mână în pădure, dau pe la capete...

— Nouă ne-a mâncat otava, răspunde celui de al treilea o femeie, luându-o pe o cale în sus...

Un lanț de discursuri, din care să desprinde un rău, un bine obștesc, o dorință, un păș.

Un suflet deschis, ce n'are ce ascunde și nu vrea să se ascundă...

Numai acum văd, cât de mult m'am înstrăinat!

Am uitat și cum se salută oamenii pe la noi și mi-se pare ciudat, când nu mă lasă nici pe mine nelintrebat: Ce mai faceți pe acolo? Cum sunt cucuruzele? Ce pământ aveți?...

Casc ochii și mă întreb, unde sunt? Văd, cum tinerii își descoperă capetele înaintea celor bătrâni și așteaptă ca aceștia să le mai zică ceva, după răspunsul dintâi:

— Mai ești la câmp?

— Mai, răspunde celalalt.

Când cineva stă la poartă, celce trece întreabă:

— Ai eșit la poartă?

— Am eșit!...

— V'ați pus la odihnă.

— Ne-am mai pus...

De lângă mine strigă copilul vecinului după frate-său.

— Toma noi! Hai aca!

Și copila mea mă întreabă mirată:

— Tată, auzi tu cum vorbesc copiii ăștia?...

— Tu Măriu? Măriuța lu Pa? Hai la noi!...

Odată le știam și eu, dar azi?

— Nu învie morții, e înzădar!...

Delaolt.

Olga.

I.

Pe o punte îngustă a Someșului Cornel trecea singur către casă. Ajuns pe celalalt mal, se așeză pe iarbă și privi îngândurat — nu valurile line ale apei, ci turnul bisericeii din satul de peste Someș. Câți-va porumbi tocmai sburau pe ferestrele turnului.

— Fericiți porumbi — își zicea — de ce nu-s eu în locul vostru?... Ați vedea poate și acum pe Olga!...

Abia de vre-o două luni îi făcuse cunoștința. Fecior de preot — se făcuse și el cleric. Intrat în seminar, începuse să se ocupe exclusiv cu cele religioase, părăsind toate ale lumii. Colegii îl porecliseră „sfântul” — și toți priveau la el pe viitorul „călugăr”. În vacanțe, părinții îl îndemneau mereu să mai meargă pe la preoții din vecini, la fete, dar el nu se ducea nici măcar la părintele Ieronim, peste Someș. Ajuta părinților la lucrul câmpului, iar ceasurile libere le petrecea citind. Iar când părintele Ieronim aranjease o petrecere în sat, ca să nu fie silit să participe și el — se duse de acasă încă cu două săptămâni mai înainte. Pe Olga o văzuse adeseori, dar nu-i dăduse nici o atenție, parcă anume să ferea — să nu-i facă cunoștința.

De asta înse n'a scăpat. Pe la sfârșitul lui Iunie, Cornel venise dela școli și nu-l așteptase trăsura la gara. Își lăsase pachetele în oraș și o luă pe jos către satul lui. Abia făcuse doi kilometri, când de-odată se auzi zureitul unei trăsuri, care cât ai bate în palme se opri în dreptul lui. Era părintele Ieronim cu preoteasa, cari veniseră și ei dela oraș și — îl poftiră și pe el în trăsură.

Se așeză în fața lor și cei vre-o șeasă kilometri câți mai erau îi petrecură vorbind despre școală, despre studii și alte lucruri „serioase”. Abia când se apropiară de sat începuse părintele a-i imputa, că de ce nu vine pe la ei, doar — „numai Someșul ne desparte”. — Cornel bolborosi câte-va scuze, cu lucrul câmpului și multele ocupații. Ajunși la poarta părintelui tocmai se gândia se mulțamească și să o iea către Someș. Dar părintele îl opri:

— Vei lua întâi masa cu noi, că ai vreme destulă s'ajungi și acasă.

În curte le ieși înainte Olga cu cei patru frațiori și cu alte două fete: Mărioara și Veturia, fetele dascălului din sat, prietene nedespărțite ale Olgai. Trecură repede peste formalitățile prezentării și intrară în casă, unde masa era așternută. Atât numai, că Olga trebui se mai aducă o farfurie. Cornel ședea lângă Olga și ar fi vrut să-i zică vre-o vorbă, dar par'că i-se oprea în gât, — el nu vorbise nici odată cu fete până' acum. Se făcuse tăcere adâncă, nespuse de jignitoare pentru Cornel, simțea că toți așteaptă să înceapă el vorba. Olga îl scoase din încurcătură.

— Ce noutăți pe țara Oltului, Domnule!

— Pe țara Oltului? — bolborosi Cornel — nu știu, eu n'am fost niciodată pe acolo!

— Cum? Dta nu ești de pe țara Oltului? — întrebă Olga din nou zimbând.

— Nu! Eu is de aici de peste Someș...

— Nu se poate, — reluă iar Olga — doar oamenii de peste Someș știu trece Someșul...

Cornel înroși ca focul vedea ochii ei mari, negri — și nu putu să citească nici o răutate întrânsii. Își plecă apoi capul în jos și tremura în tot trupul, de ciudă, că nu știa ce să mai zică.

— Cât de nedreaptă ești tu Olga! — zise însfârșit preoteasa, — tu crezi că oamenii n'au alt lucru decât să treacă Someșul...

Vorbiră apoi despre ocupațiile de peste vară alui Cornel. Acum i-se desclăștase și lui limba, dar numai când vorbea cu bătrânii. Decâte-ori îi vorbea careva dintre fete se incurca și nu știa ce se zică, decât cel mult „da” ori „ba”. La despărțire trebui să făgăduiască și încă solemn — că — va trece Someșul și în Dumineca viitoare.

Pe drum începuse să-și adune gândurile. Se gândia la casa părintelui Ieronim și parcă-l tot rodea ceva la inimă. Își aducea aminte și de cele trei fete — și parcă le vedea răzind pe urma lui — parcă-uzia chiar din gura Olgai:

— Ce prostie! Cum creș pe tinerii ăștia, parc'ar crește nește lemne din pădure! Măcar de i-ar învăța să vorbească!

Vedea pe Olga, ochii ei mari, negri, părul ei bogat, bălai închis — își repeta în minte toate vorbele ei și apoi își zicea:

— Nu se poate! Olga nu poate fi în stare să-și bată joc de cineva! Și avea dreptate. Cele trei fete aveau calitatea aceea rară că nu vorbeau de rău pe nimeni. Intre ele era o prietenie sinceră, își spuneau una alteia scâderile și se îndreptau una pe alta, fără nici un gând ascuns. Despre alții înse nu vorbeau, învâțară dela părinți că: „nu se cade să vorbim de rău pe nimeni”. De dragul lor se înghobase și între părinți o prietenie rară, cum nu se prea pomenia pe țara Someșului între preoți și dascăli.

— Ce băiat de treabă se vede tinărul ăsta! — zise Mărioara după depărtarea lui Cornel.

— Adevărat! — răspunse Olga — și trecură la alte vorbe, fără să mai pomenescă de Cornel.

Dumineca viitoare Cornel își ținu promisiunea. Trecu Someșul și petrecu toată după-amiaza în societatea celor trei fete. Mai erau doi tineri de față, vorbăreți peste măsură, era un ris și o voie bună de gândia că se ridică casa în slavă. Fetele se ocupau mult și cu Cornel. Își petrecură și pe soco-teala sficiunii lui, dar numai când era și el de față. Olga îl punea lângă dansa și îl învăța mereu să nu fie sficios, să rădă și el și să-și petreacă.

De aci încolo nu mai aștepta multă chemare, o vară întreagă n'a fost Duminecă să nu treacă Someșul... și s'a trezit la urmă — că el însuși s'a pus sub protecția Olgai.

II.

Firește, numai așa se și putea: Cornel lângă Olga.

Erau și acum vre-o șeasă la masă, fete și feciori și ridicau și acum casa în slavă. Vorbe spuse în vânt, glume tinerești, anecdote, mai câte-o discuție pe cutare temă literară și bine înțeles și câte ceva despre „amor”. Și ca un refren al tuturor acestora din când în când întrebarea:

— Dar Dta Cornel, ce zici la asta?

Cornel tresăria ca dintr'un vis, nici nu băgase de seamă de ce o vorba. Se făcea roș ca o paprică și la urmă — zimbea.

Ceialtați rideau cu hohot, iar Olga îl scutura de umeri:

— Vezi Cornel, de ce nu zici și Dta câte-o vorbă?

Cornel își ridică privirile către Olga, dar numai pentru o clipă, apoi iar și-le pleca la pământ.

— Vezi Cornel, de ce ești așa de sficios?

O față făcuse propunerea să-și schimbe Cornel locul, că da decumva scaunul acela e fermecat.

Du-te Cornel, — du-te pe alt scaun — zise acum Olga, — că iar vei veni Dta lângă mine. Că știu eu — că numai lângă mine te simțești bine!

Îl ridicară și îl puseră pe alt scaun. De — acum înse — atenția tuturor era îndreptată asupra lui. Se făcuse liniște completă, toți așteptau să rupă Cornel tăcerea. El bietul, se chinuia cumplit — în urmă făcea ce făcea și își ridică ochii către — Olga. Nou prilej pentru ris, întrerupt de unul dintre tineri:

— Drept a avut Olga... tot omul trage către — scaunul lui!..

Preuteasa veni și le spuse că masa e așteraută. Se sculară toți și trecură în prânzitor. Înainte de a se așeza la masă — ea prin minune — se deschise și gura lui Cornel:

— Să vă spun ceva — zise — Eu vreau să șed lângă Olga. Atunci — rideți mai puțin de mine!

— Scoateți mai bine Cornel, nu fi timid și la mâncare. Scoateți măcar pentru mine, că nu vreau să zică cineva că eu mănec mai mult ca Dta. Vezi... de n'aș fi eu, ai ră-mănea flămând!

Ridea cu poftă și îi scotea dinșu.

La prăjituri, când Olga îl imbia cu stăruință, Cornel se zăpăcise și — în loc să scoată din blidul cel mare, a scos din farfuria Olgai. Nou prilej pentru ris, iar Cornel acum roșise și mai tare.

Părintele Ieronim, ca să pună capăt risului, puse pe tapet o chestie teologică și discută cu Cornel până la ridicarea mesei.

Tinerii se duseră apoi în grădină, unde mai petrecură până aproape de seara. Pe Cornel nu-l mai năcăjiseră, abia la despărțire întrebă una dintre fete:

— Ghiciți, cui i-a strins Cornel mâna mai tare?

Aceasta a fost cea din urmă Duminecă, peste trei zile avea să plece la Seminar. Trecea acum acelaș Someș și privea înapoi la acelaș sat al Olgai — și... nu-și putea da seama de ce? — ori cât se silea să se gândiască la altceva, un singur punct era, în jurul căruia se învârtau toate gândurile lui: Olga! Și acum mergea către satul lui, își încheia din când în când ochii și atunci — vedea pe Olga, cu ochii ei frumoși, cu fața ei pururi zimbătoare. Simțea un fior dulce trecându-i prin tot trupul, iar buzele îi șoptiau:

— Inger scump, ai venit și aici, — să grjești de mine!..

III.

Peste trei zile plecă la școală. Trecea cu trăsura prin satul Olgai și inima-i bătea cu putere. Nu mai gândea nimic, nu vedea nimic decât pe Olga. Era dragostea cea

dintâi, dragostea aceea sfântă care vine ca o nebunie, care te face să te simțești mereu plutind prin alte sfere, să suspini la fiecare pas și să visezi mereu cu ochii deschiși.

Trecea pe lângă biserică și se văzu înaintea iconostasului cu Olga. Un preot le punea cununile pe cap, iar el era beat, beat de fericire. Trecu și pe lângă casa părintelui Ieronim și atunci se deșteptă din vis.

Opri trăsura la poartă și intră în casă. Pe Olga o găsi singură, pregătind mâncarea pe seama lucrătorilor, părinții ei erau duși de acasă, iar frățiorii se jucau prin grădină. Era în haine de casă și pe cap purta o basmană roșie, legată înapoi. Câte-o șuviță de păr se furișea pe sub basmană și-i netezia obrazii rumeniți de arșița focului. Se spărie deabinele.

— Vai, Cornel, în ce hal mă găsești!

— Ei — și apoi?... replică Cornel — și ar fi vrut să mai zică ceva dar i-se încheștară buzele.

— Zi mai departe Cornel! — reieună acum Olga. — Ce ai vrut să zici? Așa-i c'au vrut să-mi faci compliment? Iar ești timid? O, — spune-mi că s'frumosa! Așa mi-ar plăcea s'o aud asta din gura ta! Hai să te văd: știrea ai tu face complimente?

Vru să ridă, dar dsodată se opri speriată. Băgă de seamă că-i zise lui Cornel: „tu”. Își ceru scuzele, dar Cornel îi tăia vorba:

— Zi-mi tot așa, Olga! Două noi — suntem de mult prieteni!

Olga îl imbia să șadă, el refuză.

— N'am venit să șed, ci am venit, să-mi iean rămas bun.

— Știam că te duci Cornel și-mi pare foarte rău, atât de bine a trecut vara asta și... atât de repede. Dar îmi pare bine că deastădată n'ai trecut pe lângă casa noastră ca mai de mult... Apoi... nu-i chiar așa departe Crăciunul... nici atunci să nu ne ocolești!

— Nu, Olga, nu... decumva... nu te vei mărita până atunci... zise acum Cornel îngâmbând. Olga observă și tresări — dar se făcu că nu observă.

— Ei, și apoi? — continuă ea rizind — cu atât mai bine! Atunci ne vedem mai curând... te chem atunci și pe tine la ospăț!

Apoi după o mică pauză:

— Să știi tu cât n'aș da să fie acum și celelalte fete aici! Să vadă și ele... că și tu știi glumi cu fetele... Să nu uiți... să-mi scrii câte-o ilustrată!..

Cornel întinse mâna, dar se zăpăcise din nou și nu putu scoate o vorbă. Îi zise Olga „Adio” și îl petrecu până la trăsura. Când să dea bicu cailor, îi mai strigă odată:

— Ei, Cornel, îmi ești dator c'un compliment!

— Tu n'ai lipsă de complimente, — răspuse Cornel zimbând.

Trăsura porni și Olga o urmări cu privirea. La cotitura drumului Cornel își mai întoarse odată privirile înapoi, atunci s'a dus și Olga în casă.

Se așeză pe un scaun și se sili să-și potelească bătăile repezi ale inimii. Oftă de câte-va ori, — adânc — poate cele dintâi oftări... și... ochii începură ai i-se tulbura. Se desmeteci încurând și se duse la foc, puse sare într'o oală, cântând un cântec vesel.

În vremea asta Cornel nici nu mai băga seamă de trecătorii ce-i întâlnea în

drum. Era nespus de trist... își reamintea scena despărțirii și... nu-i plăcea. Altcum ar fi trebuit să fie... Ar fi trebuit să i acopere mâinile cu sărutări, să-i spună cât îi e de dragă... că nu cunoaște altă fericire decât iubirea ei... că să-l aștepte... că trece cumva și anul ăsta. Ei... de ce nu e acum Olga aici... acum ar ști cum să-i vorbească!..

Își încheia ochii și iar vedea pe Olga... Și se gândia, că va veni Crăciunul și atunci... va potoli toate!..

Ajunse în Seminar, colegii băgară de seamă că sa schimbaseră mult. Își făcea și acum rugăciunile, mai cu foc poate ca altă dată, dar lua parte și la conversațiile lor. Când se întâmpla ca vre-unul să vorbească de rău pe vre-o fată, atunci se indigna peste măsură.

— Cum se poate, — zicea atunci — ca un litor preot — care lucă va avea odată fete, — ori poate și acum are surori — să vorbească de rău pe o fată?

Când unul ori altul dintre colegi își spuneau pretențiile exagerate de zestre... atunci rostia adevărate dizertații despre puțina fericire ce o poate afla omul în avere.

— Ah, Cornel! e îndrăgostit! Trăiească! — ziceau toți în cor.

IV.

Veni Crăciunul și se duse acasă. La poarta Olgai opri trăsura. Fu primit cu aceeaș căldură din partea tuturor. Olga era toată voie, îi mulțumi pentru ilustrate și-i invită să vie în decursul vacanței cât de des. Toți constatară că Cornel se schimbaseră mult, era mai vorbăreț acum. Iar Cornel trecea acum Someșul aproape în toată ziua. Pe Olga o găsea câte odată singură cu părinții, iar câte odată se înjgheba societatea de astă vară. Doria mereu să rămână odată singur cu Olga. Să-i spună tot, tot. I-se realiza câte odată dorința, dar atunci îl slăbisu paterile. Așa trecu și vacanța Crăciunului și soai iar ziua despărțirii.

— La revedere pe Paști, Cornel, — de cumva nu m'oi mărita până atunci!

— Și vrei întru adevăr să te măriți? — o întrebă Cornel înșiorat.

— Vin Cășlegile Cornel! Iar cumnatu-meu îmi promise mereu un pețitor.

— Și?...

— Și eu i am spus că dacă mi va aduce pe cine aștept eu — atunci mă și mărit — încheia Olga cu glas tremurător.

Septimiu Popa.

(Va urma).

Preoțimea noastră este stăruitor rugată, ca să îndemne pe credincioși la subscrierea împrumutului al V. de războiu.

Fiecare cetățean să-și țină de datorință patriotică semnarea la împrumutul de războiu!!

Proprietar, editor și Redactor responsabil: **Ioan Suciu.**